

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE VE
EDEBİYAT DERS
KİTAPLARINDA İNSAN
HAKLARI VE ÖĞRENCİNİN
YERİ

- İlkokul birinci sınıfta okuma-yazma eğitimiyle başlayıp,okuma ve anlama,yorumlama,yazınsal teknikler,tür,dil ve benzeri özellikler açısından çözümlene gibi farklılık ve çeşitlilik kazanan boyutlarla süren Türkçe ve Edebiyat, örgün eğitimin temel ve en önemli derslerindedir.

- Bu alanın öğretiminin son derece iyi planlanmış olmasının yanında gerek yıl içinde öğrencinin göstermesi beklenen gelişmeye yönelik, gerekse daha sonraki yıllarda karşılaşacağı konu ve metinlere hazırlık niteliğinde olmasına özen gösterilmesi şarttır.

- Bu özelliklerinin yanı sıra Türkçe kitaplarında kullanılan metinlerin,öğrencinin aynı ders yılı içinde diğer derslerinde tanıştığı alan ve konuları destekler ve besler nitelikte olmaları da beklenir.
- Ancak Türkçe dersleri,yasa tarafından bireylerin kazanacakları becerilere hizmet etmek üzere hazırlanmıştır.

- Öngörülen tüm (Milli,ahlaki,insani,manevi ve kültürel) değerlerin benimsenmesinde amaç “aile, vatan,millet” sevgisini geliştirmek ve Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilmek, bunları davranış haline getirmek olarak belirtilmektedir.

- Kitapların bazı özellikleri ve bunların insan hakları açısından ne gibi göstergeler oluşturduğu üç ana başlık altında incelenebilir.

1-Fiziksel ve nesnel özellikler

2- Kullanılan yöntemler

3- Konu ve metin içerikleri

Fiziksel ve nesnel özellikler

- İlköğretim Türkçe kitaplarında ilk göze çarpan fiziksel özellik, sunum ve yayın kalitesindeki benzerliklerdir.
- Kitap kapakları aynı ebat ve formatta, resimsiz hazırlanmış, ancak her yıl için değişik bir renk kullanılmak suretiyle farklılaştırılmıştır.

- Farklı sınıf düzeylerindeki birbirinin aynı grafik düzenlemelerinin değişik yıllar için tekrar kullanılması; Türkçe eğitiminin bir bütünlük içinde olduğunu vurgular nitelikte olsa da, böyle bir sunumun öğrenciler için pedagojik olarak çekici olmadığı ve benzer içerikli malzemelerle karşılaşmanın öğrencilerde ilgi azalmasına neden olabileceği unutulmamalıdır.

- Ayrıca grafik düzenlemelerinin ders konularının önünde yer alması,adeta kitapların içeriğinin de önüne geçen bir önem taşıdığı izlenimini vermektedir.
- Bu da Türkçe eğitiminin amaçlarına ters düşer bir vurgu gibi görünmektedir.

Konuların işlenmesinde kullanılan yöntemler

- Konuların işlenmesi, ilköğretim kitaplarında bir metin ve bunu izleyen alıştıırma ve çalışmalar da yeni sözcük ve deyimlerin öğrenilmesi,anlama ve anlatım,daha sonraki sınıflarda giderek karmaşıklaşan tür ve biçim analizleri,sözdizimi ve diğer dilbilimsel özelliklerin incelenmesi,sözlü-yazılı anlatım alt başlıkları halinde yapılmaktadır.

- Bazı bölümlerde yönlendirmeler göze çarpar. Eğitimin yapıcı, yaratıcı bireyler yetiştirilmesi; bu tür yönlendirmelerle değil, araştırmaya ve düşünmeye yönelik çalışmalarla mümkün olabilir.

- ✘ Türkçe ve edebiyat kitaplarında konuların ele alınışı, tek yönlü bir bilgi aktarımının hedeflendiğini düşündürmektedir.
- ✘ Kuramsal ve teknik bilgiler dışında, özellikle metin analizleri gibi alıştırmalarda, öğrencinin bilgi ve deneyimlerini araştırarak, düşünerek, sorgulayarak ve tartışarak zenginleşmesine yönelik yapıcı bir yol izlenmemiştir.

- Öğrencinin, verilen metinden ancak tek ve tanımlanmış bir anlam çıkarması, konuyu anlamak için serbest düşünmekten çok yönergeler doğrultusunda çalışması beklenmektedir.
- Tek-tip düşünen, yönergesiz çözümlene ve yorum yapamayacak bireyler yetiştirmektedir.

KONU VE METİN İÇERİKLERİ

- Yapılan araştırmalara göre; ilköğretim kitaplarında en sıklıkla kullanılan sözcüklerin Ankara, Atatürk, bilim, birlik, çocuk, dilimiz, görev, hasta, hayvan, milli/millet, savaş” olduğunu gösteriyor.
- Bunlara lise kitaplarında da rastlanıyor fakat seviye arttıkça yeni sözcüklerin eklendiğini görüyoruz.

- Türkçe ve edebiyat kitaplarında doğrudan insan haklarını konu alan metinlerin sayıca az oluşu diğer dikkat çekici bir noktadır.
- Az sayıda da olsa eğitim,seçme-seçilme hakkı,insanlar arasında eşitlik ve kardeşlik konularını işleyen metinlerde bu hakların savunulması sevindiricidir.

- ✘ Türkçe 3 kitabında “Hak ve Özgürlüklerimiz” başlıklı bir konuda; eğitim hakkı, düşünce özgürlüğü, seçme seçilme özgürlüğü gibi hakların getirdiği olumlu özellikler göze çarpar.
- ✘ Fakat bu metinde görülen bir sorun, konu aktarılırken hakların ele alındığı bağlamdadır. Yani vurgulanan şey hakların kazanılmasının önemi değil, Cumhuriyetin bu hakları veren kurum olduğudur.

- Hak ve özgürlükler bu bölümde tamamen yerel(Türkiye'ye) ve belli bir idare şekline(Cumhuriyet) özgü bir olguymuş gibi sunulmakta.

- Bir başka örnek Türkçe 5 kitabında yer alan “kadın hakları” konulu yazıda verilebilir.
- Bazı bölümlerde dolaylı ayrımcılık yapıldığı görülüyor.
- Kadın beceri ve başarılarının ancak erkekler ile kıyaslanarak değerlendirilmesi sakıncalı bir ifade tarzıdır.

- - de, - da ekleri kadınların özelliklerini başkalarına(erkeklere) göre “ikincil”, sonradan edinilmiş ve ancak birincisiyle kıyaslanırsa anlaşılacak özellikler olduklarını düşündürmektedir.

✘ Spor, çevre, bilim, sanat gibi alanlarda evrensel nitelikli çalışmalardan ve yapıtlardan örnekler vermek mümkünken; değişik bilim insanları, sanatçılar ve eleştirmenlerden bu konuları güncel bakış açılarıyla ele alan metinler öğrenciye sunulabileceken; öğrencinin araştırarak bu konularda metinler üretmesi ya da örnekler bulması beklenebileceken bu tür yaratıcı, eleştirel ve sorgulamaya açık bir yöntem izlenmemesi düşündürücüdür.

- “Cinsiyet ayrımcılığı, kadına biçilen toplumsal rol” olarak özetlenen ihlallere Türkçe ders kitaplarında da rastlanmaktadır.
- Sorunlu metinlerin yanı sıra ilköğretim ders kitaplarında öğrencinin yaşı ve bilgi birikimi açısından yararlı ve gerekli bir unsur olarak yaygın kullanılan görsellerde çok sıklıkla kadının “evde” ya da kamusal alanda gene kadına “uygun” yani eğitici yada sağlık sektöründe meslek dalları içinde “öğretmenlik, hemşirelik, doktorluk gibi” betimlendiğini görüyoruz.

- Görsellerden bağımsız olarak, kadınların toplumsal konumunu ve kadın haklarını ele alan metinlerde de sorunlar var. Doğrudan ihlallerin çoğu insan haklarının diğer unsurlar gibi kadın haklarının da doğuştan var olan değil, lütfedilerek (verilmiş) olarak sunulmasından kaynaklanmaktadır.

- Türkçe ve Edebiyat kitaplarının kaynakçaları incelendiğinde gerek kaynak, nitelikli yapıtların gerek yaratıcı yazı ve örneklerinin çok ağırlıklı bir bölümünün erkek yazarlardan seçildiği gözlenmektedir.

- Taramacı M. Küçük, 9. sınıf Türk Edebiyatı ders kitabı için yaptığı genel değerlendirmede kadın ozan ve yazarlara çok az yer verildiğini ve kitapta kullanılan tüm metin ya da alıntılarının sadece üçünün kadın yazarlardan seçildiğini belirtmektedir.
- Yine aynı araştırmada Türkçe dışı dillere ait eserlere yer verilmediğine dikkat çekilmektedir.

- Öncelikle dilin en seçkin ve çeşitli örneklerinin genç okurlarla buluşması gerekir. Bu örneklerin aynı zamanda insan haklarını, farklı bakış, düşünce ve inançları, barış kültürünü, evrensel kültür değerlerini, çevreye saygıyı ve çeşitliliğin zenginlik olduğunu vurgulayan yapıtlar olması, bu değerleri savunan bireyler kazanmak için de gereklidir.